

Resultaten Conjunctuurenquête Curaçao jaar 2011.

Chris M. Jager.

Inleiding

Afgelopen december 2011 zijn in het kader van de conjunctuurenquête (CE) de bedrijven weer benaderd met vragenlijsten op Curaçao. In verband met de gewijzigde staatkundige indeling sinds 10 oktober 2010 is Bonaire niet meer meegenomen in dit CBS onderzoek.

Doel van de conjunctuurenquête is om op reguliere basis, twee maal per jaar, actuele informatie te kunnen verschaffen over bedrijfsmatige en economische parameters en ontwikkelingen. Daarnaast dient het inzicht te geven in verwachtingen en opinies van ondernemers.

In dit artikel wordt nader ingegaan op de resultaten van de opinie vragen van de enquête. Kwantitatieve gegevens over de exploitatiekosten worden hier niet besproken en de omzetten slechts in beperkte mate. Allereerst wordt er een inleidende beschouwing gegeven over de methodologie zoals die voor de enquête wordt gebruikt.

Met de verkregen gegevens van bedrijven (NV's en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening) wordt een beeld gegeven van de volgende onderwerpen:

- 1. investeringsbelemmeringen en -bevorderingen,*
- 2. concurrentiepositie,*
- 3. verandering van het ondernemersvertrouwen,*
- 4. vertrouwen in de toekomst,*
- 5. mening (perceptie) t.a.v. het investeringsklimaat,*
- 6. omzetmutaties,*
- 7. bedrijfsresultaten,*
- 8. mutaties bedrijfsresultaten,*
- 9. verwachting omzet 2012,*
- 10. verwachting investeringen 2012,*
- 11. verwachting personeel 2012*

Methodologie

De conjunctuurenquête wordt twee keer per jaar onder de bedrijven op de Curaçao gehouden. Het onderzoek wordt uitgevoerd bij alle bedrijven met tien of meer werknemers, terwijl van de bedrijven vanaf drie tot tien werknemers een steekproef wordt genomen. De CE is aldus een steekproefonderzoek. Onder bedrijven wordt hier verstaan NV's en eenmanszaken met een balans en winst- & verliesrekening met minimaal 3 werknemers.

In mei wordt geënquêteerd over het eerste halfjaar van het lopende kalenderjaar. In deze periode wordt de opinie gevraagd van ondernemers ten aanzien van andere omzet en exploitatiekosten, investeringsbelemmeringen en -bevorderingen, concurrentiepositie, verandering van het ondernemersvertrouwen, vertrouwen in de toekomst en de mening (perceptie) t.a.v. het investeringsklimaat. De vragenlijst voor het gehele jaar (die plaats vindt rond november) bevat bovendien vragen m.b.t. verwachting voor het komend jaar t.a.v. de onderwerpen omzet, investeringen en personeelsmutaties.

Met deze informatie van de CE kunnen zowel overheid als ondernemers beter, sneller en meer gefundeerde beslissingen nemen.

In mei vindt de steekproeftrekking plaats. Dit gebeurt voor de CE conform het trekken van de steekproef van de Nationale Rekeningen enquête. Het bedrijvenregister vormt daarvoor de basis. Dit register wordt op reguliere basis geupdate aan de hand van o.a. de respons van voorgaande enquêtes en de bestanden van de Kamer van Koophandel en de Sociale Verzekeringsbank. Bij de steekproeftrekking wordt uitgegaan van een betrouwbaarheid van 95 procent (5% foutmarge, z-waarde van 1,96). Bij een populatie van ruim 2.000 bedrijven (vanaf 3 werknemers tot 10 werknemers) komt dit neer op in totaal 323 bedrijven.

Voor de steekproeftrekking is het bedrijvenregister onderverdeeld in een aantal groepen:

- Grote bedrijven met 10 werkenden of meer worden integraal geënquêteerd en doen niet mee in de steekproeftrekking.
- Kleine bedrijven v.a. 3 werknemers en minder dan 10 werkenden die nog niet 4 jaar aaneengesloten hebben meegedaan doen ook niet mee in de steekproeftrekking, daar zij vanzelf al bij de te enquêteren bedrijven terecht komen.
- Kleine bedrijven (3 tot 10 werknemers) die 4 aaneengesloten jaren hebben meegewerkt blijven in ieder geval 6 jaar buiten de steekproeftrekking.
- Een aantal bedrijven met minder dan 10 werkenden wordt vanwege bijzondere omstandigheden toch elk jaar geënquêteerd. Het gaat hier om b.v. holdings van bedrijven op Curaçao, of bedrijven die belangrijk zijn vanwege hun inbreng in hun bedrijfstak. Van de overige kleine bedrijven wordt een steekproef getrokken.

Nadat de steekproef is getrokken wordt deze toegevoegd aan de file met de grote bedrijven en de kleine bedrijven die nog niet 4 jaar achtereen hebben gerespondeerd. Later worden deze bedrijven verdeeld over de verschillende enquêteurs, ongeveer 8. De enquêteurs krijgen zoveel mogelijk elk jaar dezelfde bedrijven, zodat er over het algemeen een goed contact ontstaat met de verantwoordelijke contactpersoon. Bedrijven die hebben aangegeven de vragenformulieren per email te willen ontvangen, komen op een aparte lijst en worden door de coördinator zelf gedaan.

Tijdsplanning. Het veldwerk van de CE start ongeveer in mei en in november, de voorbereiding daarvoor uiteraard eerder. De bedoeling is dat binnen 2 weken alle bedrijven worden bezocht om de vragenlijsten af te geven, deze bij voorkeur het liefst direct in te vullen of afspraken te maken over de invulling, ophalen, of opsturen daarvan.

De enquêteur dient er voor te zorgen dat alles leesbaar en foutloos wordt ingevuld. Dit geldt speciaal voor de naam van het bedrijf en de naam van degene die tekent voor ontvangst.

Na het uitreiken van de formulieren kan er direct daarna worden begonnen met het ophalen van de formulieren die klaar zijn, dan wel worden deze gezamenlijk met de enquêteur ingevuld. Voor de periode van het uitdelen en ophalen van de formulieren staat een periode gepland van maximaal 4 weken. Daarbij wordt rekening gehouden met een mogelijke uitloop van ongeveer 2 weken.

De Statistiek Landsverordening verplicht bedrijven en personen om mee te werken aan CBS onderzoeken. Daar staat tegenover dat het CBS uit hoofde van geheimhouding verplicht is alleen maar statistieken te publiceren waaruit géén gegevens van individuele bedrijven zijn af te leiden. Werknemers van het CBS mogen individuele gegevens alleen gebruiken voor het maken van statistieken.

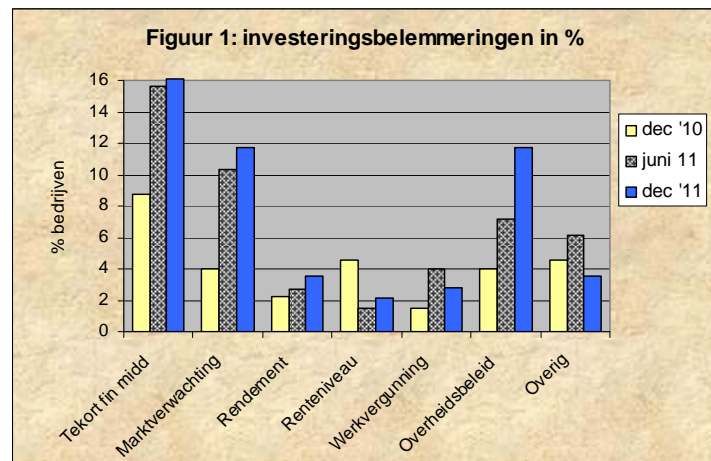
OpinievrAGEN

Investeringsbelemmeringen en –bevorderingen

Ruim 49 procent van de benaderde bedrijven heeft aangegeven te hebben geïnvesteerd in 2011. In 2010 was dat met 50 procent vrijwel gelijk.

Het aantal bedrijven dat aangeeft investeringsbelemmeringen te hebben ondervonden is met 11 procentpunten toegenomen van 19 procent in december 2010 naar 30 procent in december 2011.

Het tekort aan financiële middelen wordt, zoals meestal het geval is, als belangrijkste investeringsbelemmering aangemerkt, zie ook figuur 1. Ruim 16 procent van de bedrijven geeft dit punt als belemmering aan, in voorgaande periode (juni 2011) is dit met bijna 16 procent vrijwel gelijk. Opvallend is dat het overheidsbeleid als belemmering is toegenomen; van 7 in juni naar bijna 12 procent per december 2011. Van de overige belemmeringen speelt alleen de

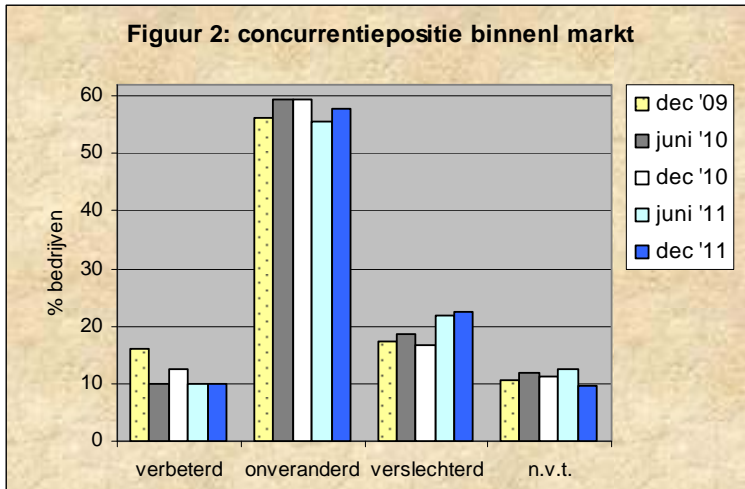

werking van de markt een rol van betekenis. Dit percentage nam iets toe, bijna 12 procent ziet dit als een belemmering tegenover 10 procent in juni 2011.

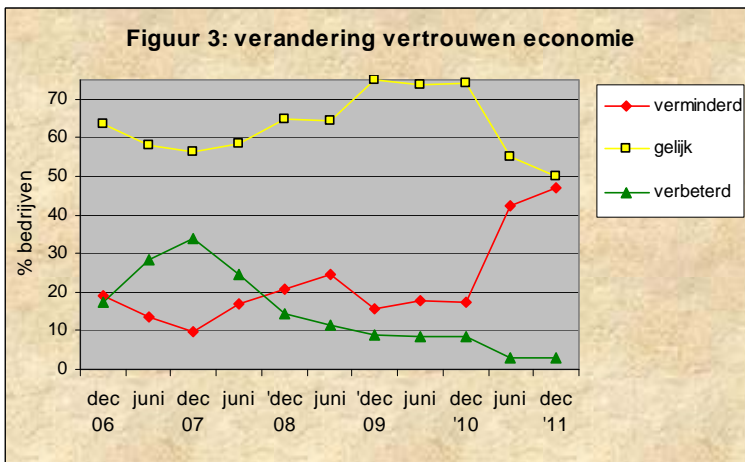
De investeringen zijn naar mening van de bedrijven vooral bevorderd door de beschikbaarheid van financiële middelen. Maar liefst 19 procent heeft dit aangegeven. Dit is een stijging van 1 procentpunt ten opzichte van een halfjaar daarvoor. Verder zijn de investeringen in mindere mate bevorderd door de rendementsverwachting, een goede verwachting van de markt en de beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel. De percentages hiervan liggen rond de 7 procent.

Concurrentiepositie

Voor wat betreft de concurrentiepositie op de binnenlandse Curaçaose markt (zie figuur 2) is de situatie in vergelijking met voorgaande perioden slechts licht veranderd. Hetzelfde lage percentage

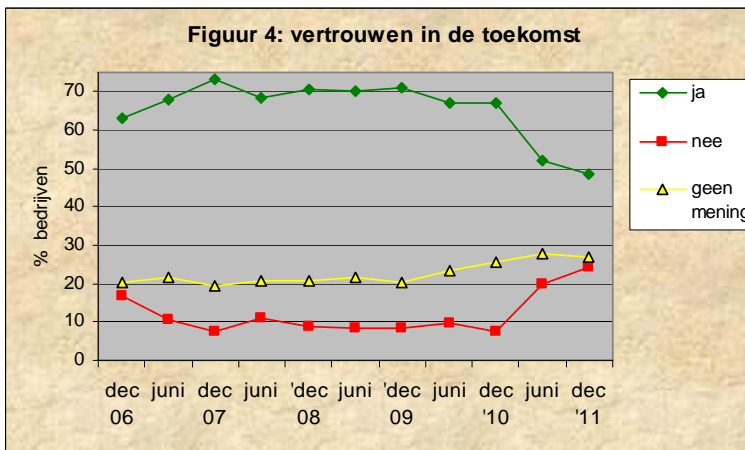

bedrijven heeft aangegeven dat de concurrentiepositie verbeterd is (10%). Ook vrijwel hetzelfde percentage bedrijven heeft aangegeven dat deze verslechterd is (23%, was 22% in juni 2011). De meeste bedrijven hebben aangegeven dat de concurrentiepositie ongewijzigd is gebleven (58%). Ten opzichte van juni 2011 is dit een toename van 2 procentpunten.

Verandering van het ondernemersvertrouwen in de economie

Het vertrouwen in de economie is naar de mening van de ondernemers wat verminderd. Meer ondernemers, 47 procent, hebben aangegeven dat het vertrouwen in de economie is verslechterd. Dit was 42 procent in

juni 2011, Wederom heeft slechts 3 procent van de bedrijven aangegeven dat het vertrouwen in de economie is verbeterd. Het aantal ondernemers dat heeft aangegeven dat het vertrouwen gelijk is gebleven, is ten opzichte van juni 2011 afgenomen met 5 procentpunten naar 50 procent (was 55%).

Vertrouwen in de toekomst

Het percentage bedrijven dat vertrouwen heeft in de toekomst is de laatste helft van 2011 nog verder afgenomen en wel van 52 naar ongeveer 49 procent (zie figuur 4). Het percentage bedrijven dat géén vertrouwen heeft in de toekomst is toegenomen van 20 naar 24 procent. Ruim 27 procent van de bedrijven heeft aangegeven geen mening te hebben over de gestelde vraag (was 28% in juni 2011).

Mening t.a.v. het investeringsklimaat

Ook de mening ten aanzien van het investeringsklimaat (zie figuur 5) is wat verder verslechterd in december 2011. Ruim 7 procent van de bedrijven heeft aangegeven dat het klimaat goed is, in juni 2011 is dit 10 procent. Het percentage bedrijven dat heeft aangegeven dat het slecht is, is verder toegenomen van 27 naar 34 procent. De meeste bedrijven oordelen het investeringsklimaat als 'matig': dit is in een halfjaar afgenomen van 63 naar 59 procent.

Bedrijfsresultaten

Omzetmutaties

Middels de conjunctuurenquête wordt aan de bedrijven gevraagd aan te geven in welke mate de omzet is veranderd in vergelijking met het voorgaande jaar. Tot en met het jaar 2009 is het percentage positief (een toename van de omzet) hoger dan negatief (afname omzet), zie figuur 6. Sinds 2010 is daarin verandering in gekomen en is er sprake van een omslag. In dat jaar is het percentage positief (42%) wat lager dan negatief, 45 procent. In 2011 is bovendien gebleken dat het verschil tussen deze twee kengetallen is toegenomen. De toename van de omzetten (positief) komt dan uit op slechts

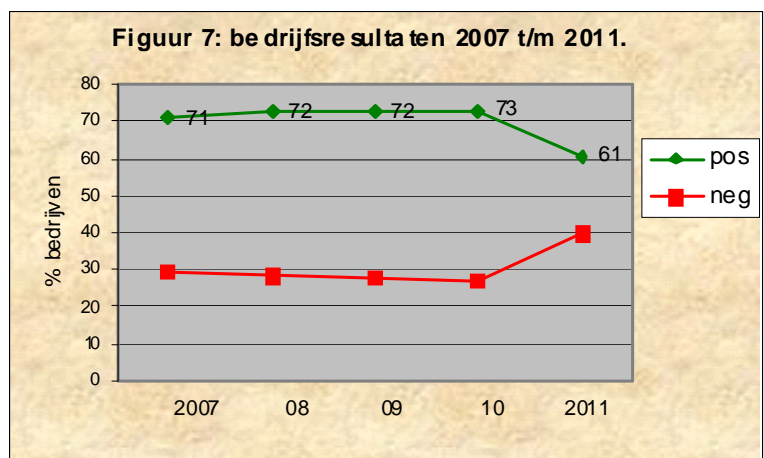
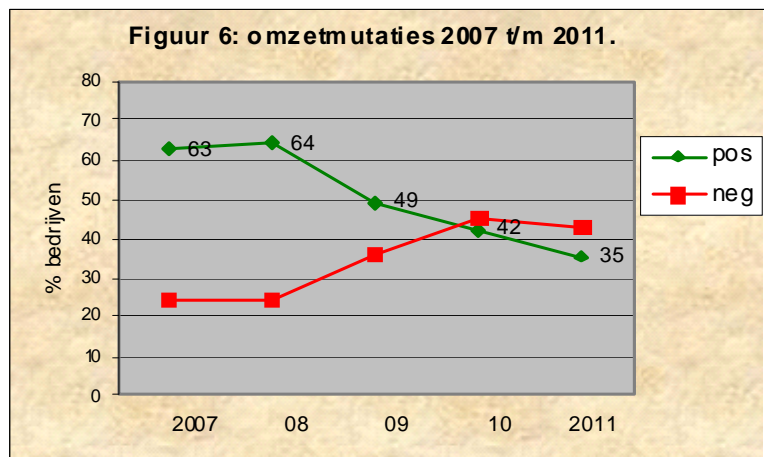
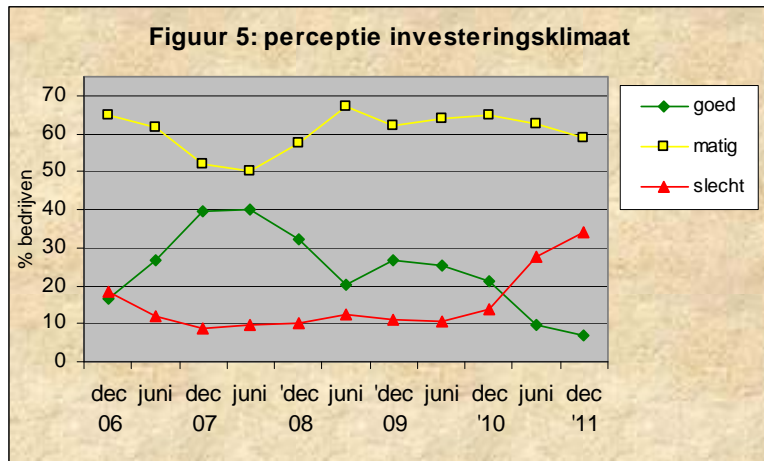
35 procent, de afname daarvan op 43 procent.

Bedrijfsresultaten

Het percentage bedrijven met een positief bedrijfsresultaat blijkt na een vrij lange 'stabiele' periode afgenomen te zijn (figuur 7).

Gebleken is dat nog geen 61 procent van de bedrijven over 2011 een positief bedrijfsresultaat

heeft behaald (winst voor belastingen). Een duidelijk lager percentage dan december 2010 toen dit bijna 73 procent was. Dit komt overeen met een daling van ruim 16 procent in een jaar tijd.

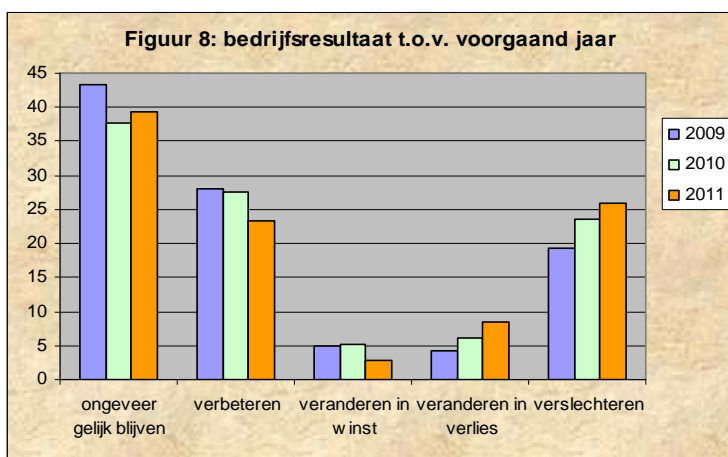

Bijna 40 procent heeft aangegeven een negatief bedrijfsresultaat over 2011 te hebben behaald, een toename van 12 procentpunten.

Overigens is het zo dat deze percentages géén inzicht geven in de omvang van de bedrijfsresultaten en evenmin in eventuele faillissementen.

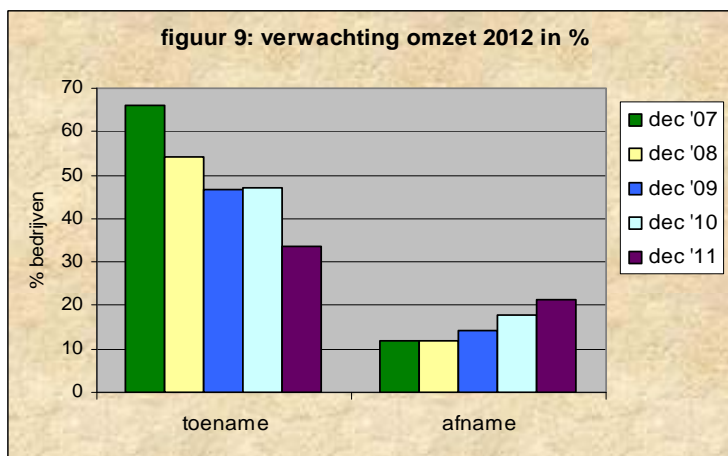
Mutaties bedrijfsresultaten

Zoals gebruikelijk geven de meeste bedrijven aan dat het bedrijfsresultaat (bruto winst) van 2011 in vergelijking met het voorgaand jaar ongeveer gelijk zal blijven. In 2011 ligt dit percentage op ruim 39 procent. Wat minder bedrijven verwachten dat de bedrijfsresultaten zullen verbeteren. Dit is ten opzichte van 2010 met 5 procentpunten gedaald naar 23 procent. 26 Procent van de bedrijven denkt dat het resultaat zal gaan verslechteren (was 24% in 2010).

dat het resultaat zal gaan verslechteren (was 24% in 2010).

Overeenkomstig hiermee hebben wat minder bedrijven aangegeven dat het resultaat zal veranderen in winst (van 5 naar 3%) en wat meer dat dit zal veranderen in verlies (van 6 naar 9%). Over het algemeen is er dus sprake van een verslechtering van de bedrijfsresultaten ten opzichte van het jaar 2010.

Verwachtingen voor 2012

Verwachting omzet 2012

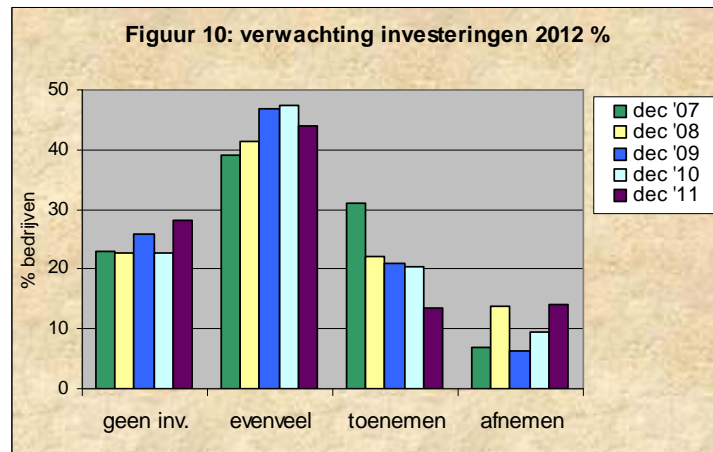
Zoals in de inleiding reeds aangegeven bevat de vragenlijst voor het gehele jaar (die plaats vindt in november/december) vragen over de verwachting voor het komend jaar (in dit geval 2012) ten aanzien van de onderwerpen omzet, investeringen en personeelsmutaties.

Voor wat betreft de omzetten (figuur 9) is het duidelijk dat de afgelopen perioden een steeds lager percentage bedrijven heeft aangegeven een toename daarvan te verwachten. Bedraagt dit eind 2007 nog 66 procent, eind 2011 is dit slechts 34 procent. In overeenstemming daarmee zijn er meer ondernemers die hebben aangegeven een afname te verwachten. Dit neemt in dezelfde periode toe van 12 naar 21 procent. Belangrijk daarbij is te vermelden dat er nog wel steeds meer ondernemers zijn die een toename verwachten van de omzet, dan een afname.

Verwachting investeringen 2012

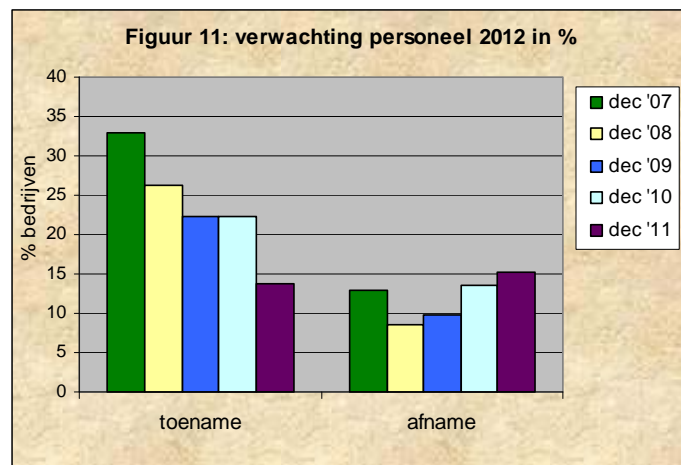
De veranderingen bij de verwachtingen t.a.v. investeringen zijn wat minder duidelijk dan de hiervoor beschreven veranderingen, zie figuur 10. De mogelijkheid 'geen investering' is enigszins toegenomen en komt in december 2011 uit op 28 procent. "Evenveel" bevindt zich rond de 40 procent van de bedrijven.

Meer opvallend is de gestage vermindering van het percentage bedrijven dat in december heeft aangegeven een toename van de investeringen te verwachten. Dit is de afgelopen vijf perioden gestaag afgenomen van 31 procent in 2007 naar 14 procent in 2011. Daarentegen hebben wat meer bedrijven aangegeven een afname van de investeringen te verwachten: van 7 naar 14 procent.

Verwachting personeel 2012

Het beeld van de verwachting van ondernemers ten aanzien van de verwachting voor de omvang van het personeel voor 2012, laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Minder bedrijven verwachten een toename, van 33 procent in 2007 naar 14 procent in 2011. Wat meer bedrijven verwachten een afname, de percentages zijn hier wat opgelopen naar 15 procent per december 2011. Helaas kan geconstateerd worden dat het percentage 'afname' nu iets hoger is dan 'toename', een indicatie dat de werkgelegenheid (niet te verwarren met werkloosheid) waarschijnlijk onder druk komt te staan en naar verwachting aldus wellicht iets gaat afnemen in 2012.

Concluderende opmerkingen

Curaçao laat over het jaar 2011 een wat negatiever beeld zien dan over 2010. Dit is af te leiden uit de diverse hierboven genoemde parameters. Het vertrouwen in de economie is in een jaar tijd duidelijk afgenomen, het vertrouwen in de toekomst is afgenomen en de perceptie van het investeringsklimaat is verslechterd. Verder is er sprake van een negatieve ontwikkeling bij de omzetmutaties en zijn er duidelijk minder bedrijven die winst hebben behaald.

Gunstig is te vermelden dat van de benaderde bedrijven een vrijwel gelijk gebleven percentage heeft aangegeven te hebben geïnvesteerd in 2011. Wel is het percentage bedrijven dat aangeeft investeringsbelemmeringen te hebben ondervonden vrij sterk toegenomen, van 19 naar 30 procent. De drie belangrijkste belemmeringen zijn financiële middelen, werking van de markt en overheidsbeleid.

De verwachtingen voor het jaar 2012 zijn niet gunstig te noemen. Dit geldt voor elk van de drie de parameters. Zowel bij de omzetten, investeringen als personeel is er sprake van minder positieve verwachtingen.